

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΛΗΘΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟ ΣΤΟΧΟ ΤΟΥ ΜΑΝΟΛΗ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ

Όταν έχει να αντιμετωπίσει κανείς ποιήματα σαν αυτά που περιλαμβάνονται στη συλλογή του Αναγνωστάκη *Ο Στόχος* νιώθει πως κινείται σ' ένα χώρο όπου η δράση είναι περιορισμένη, όπου επικρατεί ο μονόλογος, όπου οι Ήρωες παρατηρούν, κρίνουν συμπεριφορές και βγάζουν συμπεράσματα. Αν, ωστόσο, μείνουμε σε επίπεδο επιφάνειας δε θα μπορέσουμε να δούμε ότι σε επίπεδο βάθους κρύβονται μεγάλες αντιθέσεις που αφορούν την αλήθεια και το ψέμα, το μυστικό και την απάτη. Καθώς μάλιστα αυτές οι αντιθέσεις διαπλέκονται δίνουν τη θέση τους σε ισχυρές αντιφάσεις, που αποτελούν ένα από τα γνωρίσματα της συλλογής.

Το έργο, επομένως, αποτελεί μια πρόκληση για το μελετητή. Από τη στιγμή που η δράση περιορίζεται, τα γνωστά μας εργαλεία αφηγηματικής ανάλυσης δεν είναι και τόσο ενεργά. Η δράση όμως δεν είναι το παν. Υπάρχει ένας τεράστιος χώρος, ένα δεύτερο επίπεδο, το επίπεδο της γνώσης και αυτό θα εκμεταλλευθούμε. Στην περίπτωση αυτή λειτουργική είναι η αντίθεση ανάμεσα στο *είναι* και το *φαίνεσθαι*. Ανάμεσα στο πραγματικό δηλαδή γεγονός και το πλαστό. Ειδικά μάλιστα το *φαίνεσθαι* μπορεί να ερμηνευθεί ως ένα είδος οφθαλμαπάτης, ως ένα «δίνει την εντύπωση πως είναι» χωρίς να είναι στην πραγματικότητα. Σ' ένα κείμενο, μια πράξη ή μια κατάσταση που συνδέει τους δυο αυτούς όρους είναι το *Αληθινό*, μια πράξη ή μια κατάσταση που τους αρνείται είναι το *Ψεύτικο*. Το *Μυστικό* συνδέει το *είναι* και το *μη φαίνεσθαι*, ενώ το *Ψέμα* συνδυάζει το *μη είναι* και το *φαίνεσθαι*.

αληθινό (= είναι + φαίνεσθαι)

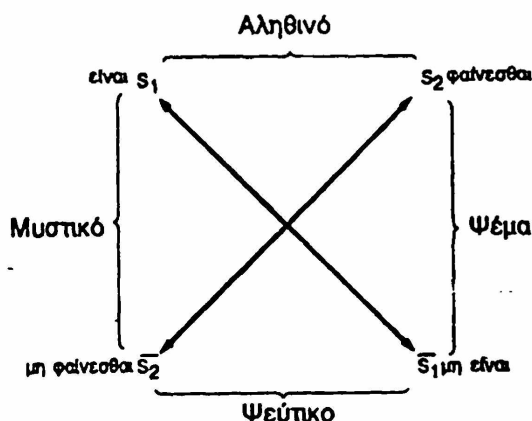
ψεύτικο (= μη είναι + μη φαίνεσθαι)

μυστικό (= είναι + μη φαίνεσθαι)

ψέμα (= μη είναι + φαίνεσθαι)

Οι όροι αυτοί, όταν προβληθούν στο σημειωτικό τετράγωνο, αποτελούν το τετράγωνο της αληθολογίας:

Είναι καιρός όμως να στραφούμε στο ίδια τα κείμενα. Διαπιστώνουμε αρχικά ότι πρόκειται για ξεχωριστά ποιήματα με διαφορετική θεματική το καθένα. Ποιο θα είναι επομένως το κριτήριο που θα μας επιτρέψει να χωρήσουμε στο συσχετισμό τους; Πρόκειται για το κριτήριο της ισοτοπίας. Στα αποσπάσματα που ακολουθούν ο κοινός παρονομαστής είναι το γεγονός ότι αναφέρονται αντίστοιχα στο *Αληθινό*, στο *Ψεύτικο*, στο *Ψέμα* και στο *Μυστικό*.

Αληθινό

Στο παιδί μου δεν άρεσαν ποτέ τα παραμύθια

*Και του μιλούσανε για Δράκους και για το πιστό
σκυλί*

*Για τα ταξίδια της Πεντάμορφης και για τον ά-
γριο λύκο*

Μα στο παιδί δεν άρεσαν ποτέ τα παραμύθια

*Τώρα, τα βράδια, κάθομαι και του μιλώ
Λέω, το σκύλο σκύλο, το λύκο λύκο, το σκοτάδι
σκοτάδι,*

*Του δείχνω με το χέρι τους κακούς, του μαθαίνω
Ονόματα σαν προσευχές, του τραγουδώ τους νε-
κρούς μας.*

(«Στο παιδί μου...»)

*—Προδίδετε πάλι την Πόληση, θα μου πεις,
Την ιερότερη εκδήλωση του Ανθρώπου
Τη χρησιμοποιείτε πάλι ως μέσον, υποζύγιον
Των σκοτεινών επιδιώξεών σας
Εν πλήρει γνώσει της ζημιάς που προκαλείτε
Με το παράδειγμά σας στους νεωτέρους.*

Το τι δεν πρόδοσες ε σ ύ να μου πεις
Εσύ κι οι όμοιοί σου, χρόνια και χρόνια

.....

Για ποια ανθρώπινα ιερά μας εγκαλείτε;

Ξέρω: κηρύγματα και ρητορείες πάλι, θα πεις.

Ε ναί λοιπόν! Κηρύγματα και ρητορείες.

Σαν π ρ ό κ ε ς πρέπει να καρφώνονται οι λέξεις

Να μην τις παίρνει ο άνεμος.

(«Ποιητική»)

Η αναφορά σε παραμύθια στο πρώτο κείμενο σημαίνει την άρνηση της πραγματικότητας. Όσοι κινούνται στη σφαίρα του μύθου δεν μπορούν να δουν τι συμβαίνει γύρω τους. Εξάλλου στην εποχή της δικτατορίας, που δημοσιεύτηκε η συλλογή, κυκλοφορούν πολλοί μύθοι (ας σκεφτούμε λ.χ. το ιδεολόγημα «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών») και αυτούς τους μύθους αρνείται το ποιητικό Υποκείμενο. Χαρακτηριστική είναι η αντίθεση ανάμεσα στο «σκύλο» και το «λύκο». Ο σκύλος είναι αυτός που φυλάει τα πρόβατα, ο λύκος είναι αυτός που τα τρώει. Έχουμε, επομένως, εδώ μια αναφορά στις έννοιες εχθρός και φίλος. Στις συγκεκριμένες ιστορικοκοινωνικές συνθήκες είναι σημαντικό να ξέρει κανείς σε ποιον μπορεί να έχει εμπιστοσύνη και σε ποιον όχι.

Δεν είναι όμως μόνο αυτό το μήνυμα του έργου. Τα συντάγματα «κάθομαι και του μιλώ», «του μαθαίνω», «του δείχνω» φανερώουν πως ο αφηγητής ενδιαφέρεται για θέματα γνώσης. Τα κειμενικά δεδομένα δηλώνουν πως το αληθινό (είναι + φαίνεσθαι) ταυτίζεται στο ποίημα με την κυριολεκτική ονομασία των πραγμάτων και με τη γνώση της πραγματικότητας. Σε μια εποχή όπου η ψευδολογία και η προπαγάνδα αποτελούσαν όπλα του καθεστώτος, η αποκάλυψη της πραγματικής ταυτότητας των κάθε λογής ανθρώπων και η γνώση είναι πολύτιμα εφόδια. Ας γνωρίσουμε τους ανθρώπους που μας περιβάλλουν τονίζει εδώ το ποιητικό Υποκείμενο.

Στην «Ποιητική» έχουμε την αντιπαράθεση του αφηγητή, που παρουσιάζεται ως ο ποιητικός εκπρόσωπος της γενιάς του και ενός ανωνύμου. Η σύγκρουση αφορά την ποίηση του πρώτου. Πρόκειται για ποίηση αληθινή ή όχι; Η άποψη του συζητητή είναι πως πρόκειται για ψέμα. Το λέξημα «υποζύγιο» και το σύνταγμα «σκοτεινών επιδιώξεων» δηλώνουν ότι γίνεται έμμεση αναφορά σε στρατευμένη ποίηση. Η ποίηση μάλιστα αυτή είναι και μiasματική. Πρόκειται για ποιητικές μεταφορές γνωστών ιδεολογημάτων του αντίπαλου ιδεολογικού στρατοπέδου που αποδίδονται τώρα σε ποιητές και στα δημιουργήματά τους.

Η ουσία όμως του ποιήματος βρίσκεται αλλού: στην υπεράσπιση της ποίησης της γενιάς του αφηγητή. Το χαρακτηριστικό λέξημα «πρόκες» προκαλεί συνειρμούς του είδους: καρφώνω και, κατ' επέκταση, βάζω στο μυαλό κάποιου κάτι, που δεν ξεχνιέται. Επομένως η ποίηση αυτή είναι αποτελεσματική μια και μπορεί να μεταφέρει το μήνυμά της στο δέκτη. Και αφού πετυχαίνει το στόχο της επικοινωνίας και της μεταβολής του δέκτη είναι και φαίνεται ποίηση αληθινή. Γενικότερα έχουμε εδώ την κλασική περίπτωση της ικανότητας μιας δρώσας μονάδας που γνωρίζει το μέσο και έχει τη δύναμη μ' αυτό να μετασχηματίσει το περιβάλλον της.

Ψεύτικο

Γράφω ποιήματα μέσα στα πλαίσια που ορίζουν
οι υπεύθυνες υπηρεσίες

Που δεν περιέχουν τη λέξη: Ελευθερία, τη λέξη:
Δημοκρατία

.....
Γράφω ποιήματα που δεν στρέφονται κατά της
καθεστηκυίας τάξεως.

(«Απολογία νομοταγούς»)

Αλλά το πρακτικό παράδειγμα το 'δωσε ο μεγάλος
αδελφός

Επίδοξος σωτήρας κι αυτός κάποτε, πολύ νωρίς
αναήψας

.....
(Έτσι χοντρά-χοντρά) παράγων πια τρανός της
καταστάσεως

.....
Να γίνεις λέει, Έλλην, να βάλεις μυαλό, να γίνεις
χρήσιμος

Κι εσύ μια φορά στην κοινωνία, να δουλέψεις γι'
αυτή τη δόλια την πατρίδα

Και να σου δίνει συμβουλές εν ονόματι της παλιάς
παλιάς φίλιας και του «...για θυμήσου».

(«Αισθηματικό διήγημα»)

Διασκεδαστικό είναι στην περίπτωση του ψεύτικου το ποίημα «Απολογία νομοταγούς». Πρόκειται για ένα χαριτωμένο ψέμα. Για να το καταλάβουμε πρέπει να κάνουμε μια διάκριση ανάμεσα στα κειμενικά δεδομένα και την εντύπωση που δημιουργείται στον αναγνώστη του ποιήματος.

Και ο τίτλος και οι στίχοι υποστηρίζουν πως πρόκειται για ένα νομοταγή, για έναν άνθρωπο που υπέκυψε σ' ένα τυραννικό καθεστώς. Όλοι όμως χαμογελάμε με κατανόηση. Παρά τα λεγόμενα, το ποιητικό Υποκείμενο δεν ανήκει στους συμβιβασμένους. Κάνει αντιστασιακή ποίηση και με τα ποιητικά του τεχνάσματα αποκαλύπτει το πραγματικό πρόσωπο των κρατούντων.

Το χοντρό ψέμα παρουσιάζεται στο επόμενο απόσπασμα. Το δρων πρόσωπο που ονομάζεται «αδελφός» προσπαθεί να αποδείξει ότι είναι πραγματικός πατριώτης, που ενδιαφέρεται για το καλό των παλιών του συντρόφων. Δεν είναι όμως παρά ο «ανανήψας». Η συμπεριφορά του και η εν γένει ζωή του δείχνουν πως ούτε είναι ούτε φαίνεται πατριώτης. Είναι ο προδότης, ο βολεμένος με τη νέα κατάσταση πραγμάτων.

Ψέμα

Θυμούνται τα λόγια του πατέρα: εσύ θα γνωρίσεις
καλύτερες μέρες

Δεν έχει σημασία τελικά αν δεν τις γνώρισαν, λένε
το μάθημα οι ίδιοι στα παιδιά τους

Ελπίζοντας πάντοτε πως κάποτε θα σταματήσει η
αλυσίδα

Ίσως στα παιδιά των παιδιών τους ή στα παιδιά
των παιδιών των παιδιών τους.

(«Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ.Χ.»)

Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει,
έλεγε κι ο Ποιητής

Η Ελλάδα με τα ωραία νησιά, τα ωραία γραφεία,
τις ωραίες εκκλησιές

(«Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ.Χ.»)

Κυριακή. Θε μου σ' ευχαριστούμε

Δέξου μας σαν πρόβατα στην αγκαλιά σου απο-
λωλότα

Πολύ αμαρτήσαμε Κύριε, πολύ αδικήσαμε

.....

(Άλλωστε, λίαν προσφάτως, προσεφέραμεν

Εις αρμοδίων εντολάς υπείκοντες,

Τον οβολόν μας δια την αναστήλωσιν του Ιερού
Ναού σου»).

(«Προσευχή»).

Πέθανες - κι έγινες και συ: ο καλός,
 Ο λαμπρός άνθρωπος, ο οικογενειάρχης, ο πατριώ-
 τής,
 Τριάντα έξι στέφανα σε συνοδέψανε, τρεις λόγοι
 αντιπροέδρων,
 Εφτά ψηφίσματα για τις υπέροχες υπηρεσίες που
 προσέφερες.
 Α, ρε Λαυρέντη, εγώ που μόνο το 'ξερα τι κάθα-
 ρμα ήσουν,
 Τι κάλπικος παράς, μια ολόκληρη ζωή μέσα στο
 ψέμα.

(«Επιτύμβιον»)

Κανονικά δεν πρέπει να 'χουμε παράπονο
 Καλή κι εγκάρδια η συντροφιά σας, όλο νιάτα

 Καλά, με νόημα και ζουμί και τα τραγούδια σας
 Τόσο, μα τόσο ανθρώπινα, συγκινημένα,
 Για τα παιδάκια που πεθαίνουν σ' άλληνη 'Ηπειρο
 Για ήρωες που σκοτωθήκαν σ' άλλα χρόνια,
 Για επαναστάτες Μαύρους, Πράσινους, Κιτρινω-
 πούς.
 Για τον καημό του εν γένει πάσχοντος ανθρώπου.
 Ιδιαίτερος σας τιμά τούτη η συμμετοχή
 Στην προβληματική και στους αγώνες του καιρού
 μας.
 Δίνετε ένα άμεσο παρόν και δραστικό - κατόπιν
 τούτου
 Νομίζω δικαιούσθε με το παραπάνω
 Δυο-δυο, τρεις-τρεις, να παίξετε, να ερωτευθείτε,
 Και να ξεσκάσετε, αδελφέ, μετά από τόση κούραση.
 (Μας γέρασαν προώρως Γιώργο, το κατάλαβες;).

(«Νέοι της Σιδώνος, 1970»).

Στην πρώτη περίπτωση έχουμε μια ισοτοπία χρόνου. Η μια γενιά δι-
 αδέχεται την άλλη. Ποιος αμφισβητεί τα λόγια του πατέρα στην παιδική
 ηλικία; Κανείς. Με την πάροδο του χρόνου όμως φαίνεται πως δεν είναι α-
 ληθινά. Δηλώνονται με τον τρόπο αυτό οι φρούδες ελπίδες ολόκληρων γε-
 νεών. Όλοι περιμένουν το καλύτερο που ποτέ δεν έρχεται. Έχουμε
 μια διαχρονική κατάσταση υποσχέσεων και διαψεύσεων, ένα φαύλο κύκλο
 που δεν τελειώνει ποτέ. Τα λόγια του πατέρα φαίνονται στην αρχή αληθι-
 νά, αλλά στο τέλος αποδεικνύονται ότι δεν είναι.

Στην αλυσίδα του ψέματος έρχονται στη συνέχεια να προστεθούν τα «ωραία νησιά», τα «ωραία γραφεία» και οι «ωραίες εκκλησιές». Είναι αλήθεια ότι υπάρχουν (είναι) ωραία τοπία και μνημεία στη χώρα μας. Στην περίοδο όμως της χούντας τα «ωραία νησιά» ήταν οι χώροι της εξορίας, τα «ωραία γραφεία», οι χώροι της ασφάλειας που βασανίζονταν οι αγωνιστές και οι «ωραίες εκκλησιές» δηλώνουν μετωνυμικά εκείνους τους εκκλησιαστικούς ηγέτες που τάχτηκαν με τη μεριά των κρατούντων. Τα φαινόμενα λοιπόν απατούν.

Σε ένα παρόμοιο κλίμα μη αληθούς θρησκευτικότητας μας παραπέμπει το ποίημα «Προσευχή». Αν έλειπε η δεύτερη στροφή θα είχαμε να κάνουμε με ένα μετανοούντα χριστιανό. Η ύπαρξή της όμως δείχνει πως πρόκειται για ένα ψέμα. Φαίνεται καλός χριστιανός, αλλά στην ουσία είναι ένας υποκριτής. Η θρησκευτικότητα είναι ένα μέσο για να τα έχει καλά με την εξουσία.

Στην περίπτωση του «Λαυρέντη» («Σπιτύμβιον») οι αρχικοί στίχοι αναφέρονται στις επικήθειες τιμές και τη μεγαλόπρεπη ταφή. Πρόκειται για ένα πρόσωπο που το τιμά ιδιαίτερα η πολιτεία. Αμέσως όμως πιο κάτω αρχίζει η υπονόμηση της εικόνας του. Έχουμε από τη μια μεριά τη συλλογική οπτική (την πολιτεία, την κοινωνία, αν θέλετε) που τιμά το Λαυρέντη, και από την άλλη μεριά την ατομική οπτική του αφηγητή, που ξεκάθαρα τον περιφρονεί. Επομένως, η κοινωνία ερμηνεύει τη δράση του θετικά (είναι και φαίνεται καλός πολίτης), ενώ ο αφηγητής αρνητικά. Ο Λαυρέντης φαίνεται ότι είναι καλός πολίτης, αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι. Αυτή η διαφορετική αντίληψη κοινωνίας και αφηγητή, που έχει τη σφαιρική γνώση, αποδεικνύει και το ποιος είναι ο Λαυρέντης. Είναι ένας διπλοπρόσωπος, ένας απατεώνας και όλη του η ζωή δεν ήταν παρά μια απάτη.

Στο ποίημα «Νέοι της Σιδώνος, 1970» ένα Υποκείμενο επιθυμεί να αποκτήσει μια αξία που είναι επενδεδυμένη στο Αντικείμενο. Το Αντικείμενο περιγράφεται πλεοναστικά στο κείμενο. Πρόκειται για την ενεργό και άμεση συμμετοχή στην προβληματική και τους αγώνες της εποχής του. Θα περίμενε κανείς πως η πραγματοποίηση ενός τόσο μεγάλου στόχου θα είχε αλλάξει κυριολεκτικά τη ζωή των νέων, αλλά τα κειμενικά δεδομένα μας δίνουν την πληροφορία, με τρόπο αρκετά ειρωνικό, πως η μόνη ουσιαστικά αντιστασιακή πράξη των ανθρώπων αυτών είναι το τραγούδι. Τραγουδούν, αλλά πού τραγουδούν; Στο κείμενο δεν υπάρχει καμιά ένδειξη χώρου. Απλώς το λέξημα «συντροφιά» υποδηλώνει ότι πρόκειται για τραγούδια που λέγονται στους κύκλους των νέων, στις παρέες τους. Επομένως, δεν έχουν δημόσιο χαρακτήρα αλλά ιδιωτικό. Μπορούν αυτά να χαρακτηρίσουν πράξη αντίστασης; Ασφαλώς όχι. Εξάλλου πουθενά δεν γίνεται λόγος για τα σύγχρονα γεγονότα που συμβαίνουν στο ελληνικό χώρο. Τα παι-

δάκια ανήκουν σε άλληνη 'Ηπειρο, οι ήρωες σκοτώθηκαν σε άλλα χρόνια και οι επαναστάτες δεν έχουν σχέση με το γενέθλιο χώρο. Με το τρόπο αυτό δηλώνεται η μη συμμετοχή τους στα γεγονότα του παρόντος.

Ας ερμηνεύσουμε όμως τη στάση των νέων. Οι ίδιοι φαίνεται πως πιστεύουν πως είναι αγωνιστές και φαίνονται με το τραγούδι τους ότι συμμετέχουν στην αντίσταση. Έχουμε, λοιπόν, γι' αυτούς μια κατάσταση αληθινή. Από την οπτική γωνία όμως του αφηγητή η δράση των νέων ερμηνεύεται διαφορετικά. Ο περιορισμός τους στον ιδιωτικό χώρο της συντροφιάς και η επιδερμική ενασχόληση με θέματα αντίστασης φανερώνει πως φαίνονται αλλά δεν είναι πραγματικοί αγωνιστές. Επομένως, πρόκειται για εξαπάτηση του εαυτού τους, για ένα ψέμα.

Μυστικό

Πρώτα να πιάσω τα χέρια σου
 Να ψηλαφίσω το σφυγμό σου
 Ύστερα να πάμε μαζί στο δάσος
 Ν' αγκαλιάσουμε τα μεγάλα δέντρα
 Που στον κάθε κορμό έχουμε χαράξει
 Εδώ και χρόνια τα ιερά ονόματα
 Να τα συλλαβίσουμε μαζί
 Να τα μετρήσουμε ένα-ένα
 Με τα μάτια ψηλά στον ουρανό σαν προσευχή.
 Το δικό μας το δάσος δεν το κρύβει ο ουρανός.
 Δεν περνούν από δω ξυλοκόποι.

(«Ο Ουρανός»)

Το Μυστικό, τέλος, το αντιπροσωπεύει το ποίημα «Ο Ουρανός». Βλέπουμε πως το δάσος δεν το ξέρουν οι ξυλοκόποι (οι καταστροφείς του δηλαδή) ούτε ο δέκτης της εκφώνησης. Δε φαίνεται, αλλά υπάρχει. Τα ιερά ονόματα που είναι σκαλισμένα στα δέντρα του παραπέμπουν σε μια παράδοση αγώνων και θυσιών. Έχουμε εδώ μια αναφορά στους αγώνες και τις θυσίες της γενιάς του αφηγητή. Το δάσος δεν υπάρχει στον πραγματικό κόσμο (μη φαίνεσθαι), αλλά υπάρχει στη συνείδηση των αγωνιστών.

Η ενασχόλησή μας με τις ισοτοπίες του κειμένου μας έδωσε τη δυνατότητα να ανιχνεύσουμε το μυθικό μικροσύμπαν του Στόχου. Ασφαλώς δεν είναι στις προθέσεις μας να σκιαγραφήσουμε εδώ μια εποχή ή να παρουσιάσουμε όλες τις λεπτομέρειες του ποιητικού σύμπαντος της συλλογής. Η ταξινόμηση όμως που θα ακολουθήσει, σε παραδειγματικό επίπε-

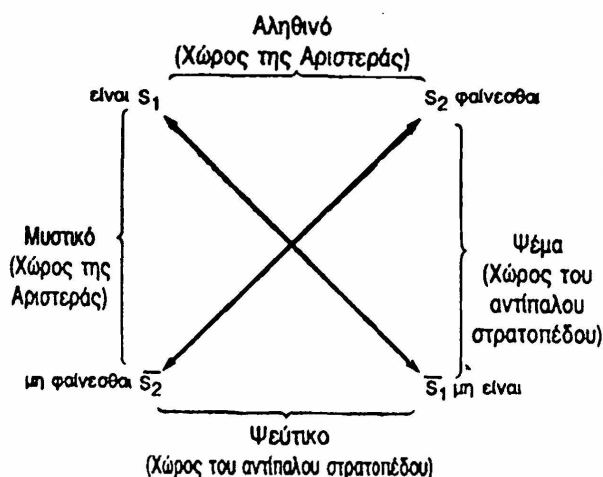

δο, θα μας επιτρέψει να δούμε μια ορισμένη οπτική του ποιητικού Υποκειμένου στα χρόνια της δικτατορίας.

Κινούμαστε πάνω σε δυο αντιθέσεις:
 αληθινό vs ψεύτικο
 μυστικό vs ψέμα

Αλήθεια είναι να λες τα πράγματα με τ' όνομά τους, να γνωρίζεις ποιοι άνθρωποι σε περιβάλλουν και να κινείσαι στο επίπεδο του πραγματικού και όχι του μύθου. Η ποίηση του αφηγητή είναι αποτελεσματική και αληθινή. Το Ψεύτικο το συναντούμε στην περίπτωση του αφηγητή που κάνει πως συμβιβάστηκε, ενώ άλλοι είναι συμβιβασμένοι. Ψέμα είναι η ελπίδα ενός καλύτερου αύριο, οι ομορφιές της Ελλάδας, η θρησκευτικότητα ορισμένων, ο καλός οικογενειάρχης και πατριώτης Λαυρέντης και οι συγκινημένοι από το τραγούδι τους νέοι. Μυστικό αποτελεί η αναφορά στην αγωνιστική παράδοση του παρελθόντος.

Τα δεδομένα όμως έτσι που παρατίθενται είναι ανάκατα. Δεν έχουν το στοιχείο του συσχετισμού. Είναι ανάγκη επομένως να αναχθούμε σε ένα σημειωτικό σύστημα και να ανιχνεύσουμε σχέσεις. Τη δυνατότητα αυτή μας την παρέχει το τετράγωνο της αληθολογίας. Αν λάβουμε υπόψη το χώρο που κινείται κάθε δρων πρόσωπο έχουμε ένα επαρκές κριτήριο για την κατάταξη και την ανεύρεση σχέσεων. Έτσι το Αληθινό και το Μυστικό ταυτίζονται με το χώρο της αριστεράς, ενώ το Ψέμα και το Ψεύτικο με το χώρο του αντίπαλου στρατοπέδου και έχουμε:

Αληθινό

(χώρος της αριστεράς)

λένε την αλήθεια

γνωρίζουν εχθρούς και φίλους

διαλύουν κοινωνικούς μύθους

η ποίησή τους είναι αποτελεσματική / μετασχηματιστική

Ψεύτικο

(χώρος του αντίπαλου στρατοπέδου)
 οι πατριωτικές κορόνες είναι κάλπικες
 οι κρατούντες είναι συμβιβασμένοι

Ψέμα

(χώρος του αντίπαλου στρατοπέδου)
 επικρατούν το ψευδώνυμα και τα πλαστά ιδεολογήματα
 απατώνται όσοι πιστεύουν ότι θα έρθουν καλύτερες μέρες
 αυταπατώνται όσοι νομίζουν ότι χωρίς δράση μπορεί να υπάρξει
 πραγματική αντίσταση

Μυστικό

(χώρος αριστεράς)

Η αγωνιστική παράδοση αποτελεί το πολύτιμο μυστικό.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις είναι εύκολο να συμπεράνουμε ότι ο χώρος της αριστεράς σημασιοδοτείται θετικά στο σύμπαν του Στόχου, ενώ ο χώρος του αντίπαλου στρατοπέδου αρνητικά. Μπορούμε μάλιστα να καταλήξουμε και στην ακόλουθη αξιολογία, όπως φαίνεται από το μετασχηματιστικό μοντέλο:

χώρος αριστεράς	θετική σημασιοδότηση	Αληθινό + Μυστικό
χώρος αντίπαλου στρατοπέδου	αρνητική σημασιοδότηση	Ψεύτικο + Ψέμα

Οι όροι της αξιολογίας μπορεί να προκαλούν κάποια εντύπωση, αλλά δεν αποδίδουν όλο το μήνυμα του Στόχου. Αν προσέξουμε τη λεξικοποίηση των τεσσάρων κατηγοριών θα παρατηρήσουμε ότι όπου γίνεται αναφορά στο χώρο της αριστεράς πάντοτε υπονοείται μια ηθικότητα και μια αυτοεκτίμηση. Από την άλλη μεριά ο χώρος του αντίπαλου στρατοπέδου κινείται στο επίπεδο της φαυλότητας και της αποτελμάτωσης. Μπορούμε, επομένως, να μεταφράσουμε το προηγούμενο σχήμα:

χώρος αριστεράς	Αληθινό + Μυστικό	ηθικότητα + αυτοεκτίμηση
χώρος αντίπαλου στρατοπέδου	Ψεύτικο + Ψέμα	φαυλότητα + αποτελμάτωση.

Μια παρατήρηση ακόμη είναι ίσως αναγκαία. Στο μικρόσμπαν του Στόχου παρατηρούμε ότι όσοι αληθολογούν δεν τολμούν να μιλήσουν δημόσια για την αγωνιστική παράδοση του παρελθόντος και η αλήθεια του ενός χώρου συνυπάρχει με τόν ψέμα του άλλου. Αυτός είναι ίσως ο λόγος που στο μότο της συλλογής διαβάζουμε:

Το θέμα είναι τώρα τι λες

Δηλαδή τι να πεις σ' έναν κόσμο όπου οι αξίες έχουν ανατραπεί, όπου τιμωρούνται οι αγωνιστές και αμείβονται οι προδότες. Πρέπει, λοιπόν, κάτι να γίνει. Η δημοσίευση του Στόχου στα Δεκαοχτώ Κείμενα ήταν, πιστεύουμε, μια πράξη καθαρά αντιστασιακή, μια προσπάθεια ανατροπής της κατάστασης, μια συνειδητή ενέργεια προς την επιθυμητή κατεύθυνση.

Α φτάνει πια! Πρέπει να λέμε την αλήθεια στα παιδιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναγνωστάκης, Μανόλης. (1986). *Τα Ποιήματα, 1941-1971*, Αθήνα: Στιγμή.
- Ιλίνσκαγια, Σόνια. (1986). «Υστερόγραφο», *Η μοίρα μιας Γενιάς. Συμβολή στη μελέτη της μεταπολεμικής πολιτικής ποίησης στην Ελλάδα*, Αθήνα: Κέδρος, σσ. 159-198.
- Μαρκόπουλος, Γιώργος. (1991). *Εκδρομή στην άλλη γλώσσα. Αλεξάνδρου, Αναγνωστάκης, Λειβαδίτης, Δούκαρης, Κατσαρός, Κωσταβάρας, Πατρίκιος*, Αθήνα: Ρόπτρον.
- Μαρωνίτης, Δ.Ν. (1981), *Ποιητική και Πολιτική Ηθική. Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά. Αλεξάνδρου - Αναγνωστάκης - Πατρίκιος*, Αθήνα: Κέδρος.
- Greimas, A. J. (1985). «The Love-Life of the Hippopotamus: A Seminar with A.J. Greimas» *On Signs*, Marsall Blonsky (επιμ.) Oxford: Basil Blackwell, σσ. 341-362.
- (1983). «Le contrat de véridiction», *Du sens II. Essais sémiotiques*, Paris: Seuil, σσ. 103-113.
- Greimas, A. J. - Nef. F. (1978). «Essai sur la vie sentimentale des hippopotames», *Grammars and Discriptions*, επιμ. J. Petöfi και T. van Dyck (Berlin: De Gruyter), σσ. 85-105.
- Maddox, Donald. (1989). «Veridiction, Verifiction, Verifactions: Reflections on Methodology», *New Literary History*, 20, 3, σσ. 661-677.

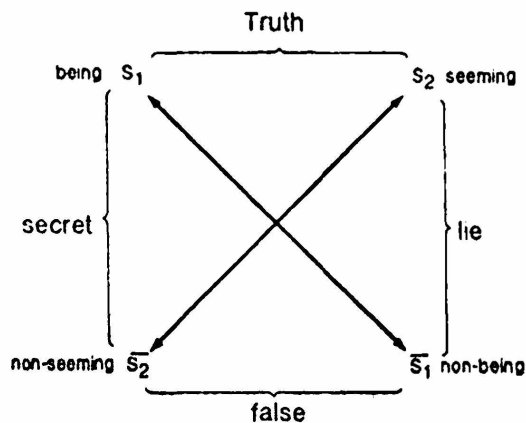

Apostolos Benatsis

S u m m a r y

QUESTIONS OF VERIDICTION IN MANOLIS ANAGNOSTAKIS' *THE TARGET*

In this article we deal with poems included in the collection *The Target* by Manolis Anagnostakis. In these poems action is limited. In order to proceed to their analysis, we utilize the opposition between *being* and *seeming*. These terms, projected onto the semiotic square, constitute the *veridictory square*.

First, we realise that the poems concerned have different thematics. Therefore, the criterion which allows us to proceed to their comparative reading is that of isotopy. In the discussed extracts their common denominator is that they refer respectively to truth, false, lie and secret.

The above allows us to move to a semiotic system where truth and secrecy are identified with the Left whereas lie and false with the opponent. Hence we can conclude that the Left has a positive signification in the universe of the *Target* and we end up in the following transformational model:

$$\frac{\text{Left}}{\text{Opponent}} = \frac{\text{truth} + \text{secret}}{\text{false} + \text{lie}} = \frac{\text{morality} + \text{self-respect}}{\text{corruption} + \text{stagnation}}$$

